

# Balassi Bálint három Júlia-verse

## „Versszerző találmány”

A Júlia-ciklus első költeményeit – elsősorban inkább a címjegyzetekben – még összefűzi valamiféle epikus szál (házassága felbomlik, találkozik régi szerelmével, Júliával), később azonban ez megszakad, s elkezdődik a szeretett nő ostroma. A legtöbb udvarló vers ún. inventio (invenció) poetica – Balassi szavaival – „versszerző találmány”: tehát nem életrajzi ihletésű költészet ez, hanem tudós poézis. Könyörgések, bókók, üzenetek találhatók e lírai alkotásokban, „levelek” ezek, ahogy Balassi nevezte őket, s az a céljuk, feladatuk, hogy Júliát meghódítsák.

*Hieronimus Angerianus, Marullus és Johannes Secundus* jeles 15–16. századi, latinul író humanista versszerzők voltak. Együttes verskötetük, amelyet Balassi is jól ismert és felhasznált, 1582-ben jelent meg Párizsban.

Az életrajzi háttér hiányát bizonyítja, hogy a Júlia-ciklus legalább 10 darabja *Angerianus* (angeriánusz) költeményeinek, ötleteinek felhasználásával készült, egy-egy vers forrása pedig más poéták alkotása volt. Balassi azonban nem szóról szóra, „igéről igére” fordít, s ezek a versei is joggal tekinthetők önálló szerzeményeknek.

## Darvaknak szól

„Versszerző találmány” a 44. költemény is, a ***Darvaknak szól***. A vers lényege valóban humanista költői lelemény: a melegebb, jobb hazába szálló darvakkal üzen elérhetetlen távolságban levő kedvesének. A hét versszakból az első négy a madarak megszólításához kapcsolt fájdalmas önjellemzés. A darvak vonulása égő sebeket tép fel, s jelenlegi kínzó állapotára döbbenti rá a versben megszólaló lírai alanyt. Azok szabadon röppülhetnek fent, a magasban, s útjukat arrafelé irányíthatják, ahol Júlia lakik. Az árva „szarándok” viszont gyászban, szívében szörnyű kint cipelve idegen országban bujdosik, mint valami számkivetett, az Édenből kiűzött menekült. Közte és Júlia között áthidalhatatlanná vált a szakadék, mérhetetlené nőtt a messzeség, ez azonban nem földrajzi, hanem lelki-érzelmi távolság. Júlia otthona, lakóhelye egy másik ország, a Paradicsom, egy olyan ideálvilág, ahová sohasem érkezhetsz meg boldogságot és megnyugvást remélve a veszettül bujdosó zarándok. Örökre el van zárva előle a boldogság édenkertje.

A teljes reménytelenség és kilátástalanság ellenére is őrzi véghetetlen szerelmét a kitagadott szerelmes, s az 5–6. strófa az üzenetküldés motívumával s az örök szerelmet hírül adó üzenettel viszi tovább a vers gondolatmenetét. Tele van ez az üzenet a gyöngéd rajongás megható jókívánságaival. Talán a legszebb közülük – melyet majd egy szép magyar népdalban hallunk újra –: kedvese „nyomán is tavasszal teremjen rózsaszál”.

A záróstrófa a kor szokása szerint a vers születésének körülményeit, az ihletforrást (ennek fikcióját) rögzíti.

## Az ő szerelmének örök és maradandó voltáról

A 47. vers magyar címközleménye: **Az ő szerelmének örök és maradandó voltáról.** Az irodalmi minta Angerianustól való, ő kedveli a nyomatékosító ismétléseket. A vers **szerkesztőelve** – 4 strófán keresztül – az egymásra torló és ezért a minden dologra kiterjedő érvényesség illúzióját keltő halmozás: a világon minden, tárgy és természeti jelenség, rang és tisztesség, hírnév és szépség, jó és rossz tulajdonság „idővel” megváltozik, egy állapot egy másfajta, az előzőt tagadó állapotba jut; „idővel” mindenben van változás, megnyugvás s „bizonyos vég”.

A költemény **csúcspontja** a 4. strófa végén olvasható rövid kijelentés hatásos kontrasztja; a minden en uralkodó örök és szükségszerű változás alól csak egyetlen dolog kivétel: a költő szerelme, mert annak sohasem lehet vége. Ez az érzés és ennek az állapotnak „véghetetlen volta” azonban már nem önfeloldott boldogságot ad, hanem a reménytelenség, a viszonzatlanság miatt pokoli gyötrelmeket, örökké tartó kínokat. Júlia ugyanis, „égten égő” szenvedéseit ugyanúgy nem enyhíti, mint ahogy a bibliai Lázár (*Lukács evangéliuma 16,24*) sem teljesíthette a Pokolban kínlódó bűnös gazdag ember kérését.

## Júliát hasonlítja a szerelemhez...

A *Balassa-kódex 50. költeményének* lényegét így summázza a másoló (?): **Júliát hasonlítja a szerelemhez, mely hasonlóságot a Júlia dicséretin kezd el.** Balassi ebben két Angerianus-vers ötletét fejlesztette önálló műalkotássá. Az eszmény némesedett Júlia itt már azonos a Szerelemmel, azaz Venus istennővel, s így a távolság a földi és az égi lény között már reménytelenül legyőzhetetlen.

Az első négy versszak az eszményítés, a Venusszal való azonosság fokozatos kibontása úgy, hogy a páratlan strófák sok-sok metaforája a szeretett kedves felülmúlhatatlan értékeit hangsúlyozza, a páros versszakok pedig az istennők közé emelt Júlia tökéletességét, isteni lényegét bizonyítják: ugyanazt „míveli”, mint a szépséges olümposzi halhatatlan.

A következő három szakasz (5–7.) az eszményből fokozatosan vált át a valódi földi asszony szépségének csodálatába.

Feltűnő poétikai jellegzetessége ennek az egységnek a gondolatrítmus alkalmazása, a mondatpárhuzamoknak egymást követő sorozata; ennek könnyen észrevehető jele, hogy egy-egy strófa sorai azonos szóval kezdődnek. A halmozásoknak érzelemerősítő hatásuk van.

Valóságos főúri környezetben, mulatságban, kecses tánca közben látjuk Júliát – közel a költőhöz, mégis elérhetetlen távolságban tőle. Az egyre gyorsuló mozgás: Júlia könnyed, sebes, mindenkit csodálatot ébresztő tánca lelki indulatok, gyötrő szenvedélyek, háborgások kiváltója lesz.

Az utolsó három versszak (8–10.) azt a motívumot bontja ki, mely a 7. strófa utolsó sorában már megjelent: a szerelem egyúttal kínokat okoz. Alvilági iszonyatok járják át a verset, s a mű középpontjába most a költő kerül a maga elkárhozott állapotával. A 8. strófa teljes egészében egyetlen, részleteiben kibontott mitológiai, reneszánsz hasonlat az Alvilágban gyötördő Titüoszról.

Az utolsó szakasz epigrammatikus módon zárja le a költeményt az azonosság és a különbözőség kiemelésével: Júlia azonos az Szerellemmel, „*csak erkölce különböz*”. A végső konklúzió a kegyetlen Júliáról nem csupán humanista divatszólal, hanem a költő tragédiájának valódi forrása is.